

VELICH ANDREA

Az ünnepségek szerepe VII. Henrik és London kapcsolatában*

Az első Tudor uralkodó, VII. Henrik (1485–1509) számára London nemcsak mint Anglia legnagyobb – kontinensi méretekhez viszonyítva egyetlen – nagyvárosa, gazdasági-kereskedelmi központja és a Westminsteri királyi palota közelsége miatt volt jelentős, a város politikai szempontból is kulcsfontosságúnak mondható. A Rózsák Háborúja alatt London döntő szerepet játszott a trónkövetelők további sorsában azok szívélyes fogadása, illetve kapui zárva tartása, azaz elutasítása révén. A polgármester mellett a 24 londoni kerület által választott 24 városatyá alkotta városvezetés politikai döntéseiben elsősorban az erőviszonyok, illetve a pénzügyi szempontok voltak meghatározók, így amikor 1460-ban York hercege, a későbbi IV. Edward kért Londontól átvonulási engedélyt, a városi tanács az átvonulás engedélyezése mellett voksolt, már csak azért is, mert a városnak nem állt elegendő őrség és fegyver rendelkezésére, hogy egy nagy sereg átvonulását megakadályozza. Ezzel a londoni városvezetés közvetve VI. Henrik bukását szentesítette,¹ a Yorkisták trónra jutásában tehát kulcsszerepet játszott. Állandó sereg híján a seregállítást jelentős kiadással járt volna London számára, hiszen az csakis céhlegényekből alkalmilag toborzott polgárőrséggel volt lehetséges, s azok felszerelése és napidíja mellett munkájuk kiesését is számításba kellett venni. Ugyanakkor a kereskedésből élő városvezetés és a 15. század végétől a textilkereskedelem fellendülésével párhuzamosan mindinkább prosperáló város érdeke a béke fenntartása volt, ezért jó viszony kialakítására törekedtek az erős trónkövetelővel – főként, amikor a beteg és gyengekező VI. Henrikhez hasonló király ült Anglia trónján –, hogy trónra jutása esetén a város privilégiumai ne csorbuljanak, inkább bővíthessenek.² Ezzel is magyarázható, hogy a III. Richárd rövid uralkodása alatt fennálló politikai feszültségek után (IV. Edward gyermeknek meggyilkolása, Tudor Henrik trónkövetelése), 1485 nyarán London várakozással tekintett a „zsarnok” Richárdot legyőző Henrikre, hiszen London alapvető érdeke volt a polgárháborús viszonyok elhárítása, a rend megteremtése. Egy évvel később, 1486-ban, Arthur herceg születését követően számos londoni kerületben ingyen bort osztottak az embereknek, hogy a trónörökös egészségére ihassanak, keresztelőjén pedig London nevében a város jegyzője, Sir William Fitzwilliams örömet fejezte ki, hogy a trónöröklés kérdése ilyen hamar eldőlt, s a Tudor dinasztia korai megszilárdulása a polgárháborús veszélyt megszüntette.³ A trónkövetelők ugyanakkor Londonban a politikai szövetséges mellett pénzügyi forrást, hitelek és adók lehetőségét látták, így az együttműködés kölcsönös érdeken alapult. Ezért a királyok koronázásuk előtti díszes bevonulása Londonba az uralkodó és a város jó viszonyának mintegy zálogaként is felfogható. Így Tudor Henrik is a bosworthi győzelem utáni első politikai lépéseként Londonba vonult. Henrik 1485. augusztus 27-i londoni fogadtatása a Tudor dinasztia sorsára nézve meghatározó volt, a város viszonya ugyan változónak mondható a trónjának megszilárdulásával párhuzamosan mind erősebben centralizáló

* A tanulmány az OTKA támogatásával készült.

¹ Journal of the Common Council vol. 8. fo. 4. The Corporation of London Records Office (a továbbiakban: JCC)

² 1376-ban a Jó Parlament a város privilégiumait ugyanis megkérdőjelezte. Bird, R.: The Turbulent London. London, 1949. 16.

³ The Cotton Manuscripts, Julius. B XII. fo. 21/h. The British Library, London. (a továbbiakban: Cott. MS)

politikát folytató uralkodóval 1485 és 1509 között, ám az udvar, London és az ország hírért egyszerre emelő fogadások, fel- és bevonulások, ünnepek a király és a város kapcsolatát megerősítették, hatalmi érdekeiket szolgálták, s a növekvő gazdasági-politikai ellentétek elensúlyozását célozták, ezért e ceremóniák London és VII. Henrik kapcsolatában fontos szerepet játszottak.

Az ünnepek közismerten komoly politikai szerepe kettős jellegű: üzenetet hordoznak a rendszer, a hatalom birtokosai részéről, de az ország presztízsét is meghatározzák. Sikerüket egyrészt megrendezésük zökkenőmentessége szerint ítélték meg. Természetesen nem minden ünnep zajlott le bonyodalmak nélkül, így a pápai legátus, Campeggio kardinális 1514-es londoni fogadásakor kis hiba csúszott az angolok gazdagságát hangsúlyozó tervbe. Az elé küldött tizenkét kincsesládával megrakott, s vörös bársonnyal letakart öszvérről a bársony lecsúszott, és előtűnt a kofferek valódi tartalma: a kincsesládák arany és ezüst helyett szakadt cipőkkel, rossz harisnyákkal, húsmaradékkal voltak tele.⁴ Az ünnepség szervezőinek jegyző- és számlakönyvei alapján azonban megállapítható, hogy a takarékosági szempontok is lényeges szerepet játszottak. Kétségtelen, hogy a sikeres, nagy pompával járó ünnepek jelentős tekintélynövekedéssel jártak: a követek jelentéseikben részletesen beszámoltak az eseményekről. Ugyanakkor ahhoz, hogy a vidéki angol nemesség és gentry számára London mind vonzóbbá vált, a gazdasági-pénzügyi szempontok mellett az ünnepek is hozzájárultak. A ceremóniák a korai kapitalizmus kialakulásában tökély révén majdan fontos szerepet játszó londoni kereskedő-arisztokrácia társadalmi pozícióinak erősödését, felemelkedését is elősegítették. A folyamat visszahatásként a város presztízsének növekedésével együtt mind többen vásároltak ingatlant Londonban vagy környékén. Az udvar közelsége persze legalább akkora vonzerővel bírt, mint a jelentős haszonnal kecsegtető londoni ingatlanbefektetések és az ünnepeken kiteljesülő, mind intenzívebb társadalmi élet. Ünnepek alkalmával a város bevételei a fogadók, kocsmák, piacok, bordélyházak forgalmával együtt növekedtek, a városi kereskedőket gazdagították, ugyanakkor a forgalom és fogyasztás növekedése mellett az ünnepi „díszletek” előállítására – élőképek, zászlók, faliszőnyegek, gyertyák stb. – számos kézművescélhnek biztosított magas nyereséget. A nép szórakoztatása nemcsak a társadalmi feszültségek alkalmi levezetését szolgálta, hanem a városvezetés zsebeit is megtömté, az ünnepeket szervező, azok rendjét biztosító tisztviselők szolgálataikért ugyanis jelentős ajándékokban részesültek. Az ünnepek után a tisztviselők megkapták a posztjukhoz tartuló drága ruhákat, fegyvereket, lovakat, gyakran olvasunk pénztulomról, előléptetésről vagy egyéb privilégiumokról. VII. Henrik uralkodásának legcsillogóbb ünnepét, Aragóniai Katalin fogadását követően, a spanyol hercegnőt Londonban fogadó élőképek elkészítéséért felelős William Stranger jutalomként például egy jó helyen levő ház bérletét szerezte meg 20 évre, szimbolikus, évi 5 shillinges bérleti díjért.⁵ Ugyanakkor a város tekintélynövekedése gyakran a város befolyásának és privilégiumainak bővülésével is járt. Egyszóval az ünnepség sikere az ország, a király és minden londoni lakos számára fontos volt.

A királyi/udvari ceremóniák változatos formát öltöttek, alaptípusainak a korai Tudorok alatt mégis a fel- és bevonulásokat, a lovagi tornákat és a bankettekét, azaz zártkörű mulatozásokat tarthatjuk. Ezek az ünneplési formák különböző társadalmi rétegek számára különböző jelentést hordoztak. A társadalom vékony elit rétegét, főként a szűk udvari elitet érintő bankettekkel szemben a lovagi tornák műfajuknál fogva a középréteget célozták meg, hiszen a lovagok az arisztokrata ifjakon túl a gentry, a városi elit – sőt alkalmanként katonai teljesítmény alapján a nagyparasztság (ycomen), azaz a későbbi középosztály – sorából ke-

⁴ Edward Hall's Chronicle. 592. és Glanville, P.: Wolsey and the Goldsmiths. 131. In: Gunn, S. J. – Lindley, P. G.: Cardinal Wolsey, Church, State and Art. Cambridge, 1991. (a továbbiakban: Wolsey)

⁵ JCC. 10. fo. 238/h

rültek ki. A királyi fel- és bevonulások viszont a társadalom szélesebb rétegeinek szóló fontos politikai, vallási és kulturális üzeneteket hordozó rituálék voltak.⁶

A városi bevonulások hűbéri esküvel kezdődtek. A város kapujában az uralkodó – hűbéri elcsőséget mintegy szimbolizálандó – átvette a város kulcsait, és az uralkodó jóindulatának elnyeréséért vagy megtartásáért felajánlott városi ajándékokat, cserében megerősítette a város privilégiumait. A bevonulások a király tekintélyének növelése mellett politikai szereppel is bírtak, hiszen a város kiválasztása már önmagában fontos volt, az esemény gyakoriság-ritkasága pedig a város politikai súlyára is utalt. Így VII. Henrik a Yorkisták fő központjába, Yorkba uralkodása elején többször ellátogatott, hogy hatalmát ott is biztosítsa, s eljött vegye a yorkista trónkövetelők terveinek. Trónja megszilárdítását követően azonban Henrik nem látogatott el többé oda, hiába tartozott York Anglia legnagyobb városai közé, míg Londonba majd minden évben ünnepélyesen bevonult. London földrajzi helyzete és gazdasági súlya természetesen nem hasonlítható Yorkéhoz, mégis ebben a politikai szempontok legáltalább ilyen meghatározók voltak. Egy város tekintélyét a király látogatásai, jelenléte jelentősen megnövelte, ezért is volt London számára alapvető fontosságú a Westminsteri palota közelsége és a parlament westminsteri helyszínének rögzülése. A királyi jelenlét fontosságát mutatja, hogy a korábban nagy befolyással bíró városok, például York és Coventry hanyatlásához a kortársak szerint a gazdasági tényezők mellett a király távolléte is hozzájárult. York hanyatlását VI. Henrik 1449-ben a következőképpen magyarázta: „A várost a királyok régóta nem tisztelték meg jelenlétükkel, sem udvart, sem parlamentet, sem tanácsot nem tartottak ott, így elszegényedett.”⁷ Persze a városok sem fogadtak minden uralkodót mindig egyforma lelkesedéssel. Az 1471-ben megbuktatott IV. Edward németalföldi száműzetéséből való visszatéréskor York követe – az éppen trónon levő VI. Henrik haragjától félve – a városhatártól három mérföldnyire diszkrétan közölte a száműzött királlyal, hogy nemkívánatos személy. Végül éjszakára mégis bebocsátást nyert Edward a korábban szövetségének mondható városba, ám csapatai nélkül.⁸ VII. Henriket még ennyire sem látta szívessen a Yorkisták, így III. Richárd bázisának tartott város. York és Tudor Henrik megbékélésében azonban az 1486-os látogatás, ünnepség fontos szerepet játszott. Pénzajándékot ugyan szegénységre hivatkozva York nem adott Henriknek, de kenyérral, borral és ökörral kínálták, és nagy tömeg üdvözölte. A városvezetés pedig egy utolsó pillanatban hozott rendeletében úgy döntött, hogy megduplázza a királyt fogadó lovasok számát.⁹ A városba lépve VII. Henrik a „Mennysországra” érkezett, a kapuban ugyanis egy szimbolikus Mennysországot ábrázoló élőkép fogadta, melyben a Lancaster és York házat jelképező vörös és fehér rózsza összefonódott Tudor Henrik és Yorki Erzsébet frigyé révén, s az összefonódó rózsafák fölött lebegő korona lassan ereszkedett alá az égből a király bevonulásakor. A két rózsafa egyesülése békét és új életet hozott a világra, s a megújulás szimbólumaként a szimbolikus kert lassan megtelt emberekkel. A rózsák előtt az összes többi virág meghajolt, azaz a város behódolt. Ezt követően a város legendabeli alapítója, Ebrank lépett elő, üdvözölte a királyt és átadta neki a város kulcsát, illetve a koronát, majd egy hízelgő költeményt olvasott fel, melyben a város az uralkodó jóindulatát kérte. Ezután a király végigvonult a drága textillekkel és faliszőnyegekkal feldíszített Yorkon. A tervek szerint jó idő esetén az uralkodót menet közben rózsavízzel öntözték volna, arról azonban nem maradt fenn írás, hogy erre sor került-e. A városközpontba érve hat trón fogadta, melyeken Henrik névre hallgató hat előde

⁶ A királyi bevonulások később – különösen a Stuartok alatt – abszolutista diadalmenetekké változtak, a londoni bevonulás is diadalíveken keresztül történt, miközben a lovagi életforma továbbra is reneszánszát élte. Strong, R.: Note on Charles II's Coronation Entry. London, 1960. 45.

⁷ Calendar of Patent Rolls. 1446-1452. 221.

⁸ Attreed, L.: The Politics of Welcome. In: Hanavalt, B.–Reyerson, K. L.: City and Spectacle in Medieval Europe. Minnesota, 1994. 213. (a továbbiakban: Attreed); Vergil, P.: The Anglica Historia. Ed. D. Hay. London, 1950. 138. (a továbbiakban: Vergil)

⁹ York Civic Records. I. 158.; The Statutes of the Realm. II. 577. Ed. E. Luders. London, 1811.

várta, és egy Salamon királyt megtestesítő színész – a bölcsesség és igazságosság nevében – átadta Henriknek a kormánypalcát, miközben beszédében üdvözölte a király uralkodását és első intézkedéseit, s a város részére jóindulatot kért. A városháza előtt Dávid király és a polgárok részvételével egy színdarabot mutattak be, melynek csúcspontjaként Dávid király átnyújtotta Henriknek a győzelmi kardot, majd műhavazás közepette a királyi menet az utolsó élőképhez érkezett, melynél Krisztus nevében Szűz Mária kérte a város pártfogását. A városi tablók ugyeppen kerültek a korábbi feszült viszony említését a „vörös rózsával”, helyette a királyt és a várost egyaránt dicsérő antikvitásra és a vallásra helyezték a hangsúlyt.¹⁰ VII. Henrik második, 1487 júliusában tett yorki látogatásakor Corpus Christi ünnepségre érkezett, melynek egyik jelenetében valakit éppen azért fejeztek le, mert beengedett egy yorkista trónkövetelőt a város kapuján.¹¹ A régi yorkista bázis és az új uralkodó megbékéléséért látszólag teljes volt. A városi be- és felvonulások tehát politikai párbeszédként is értelmezhetők, s míg később versekkel és színdarabokkal is megerősítették a mondanivalót, addig VII. Henrik alatt a tablók, élőképek szolgálták a városok politikai törekvéseinek szimbolikáját.

London országos súlyát jelzi, hogy az angol királyok uralkodásuk alatt itt több alkalommal, majd minden fontosabb eseményt követően rendeztek ünnepi processziót. Ezek közül a legjelentősebbnek a koronázás előtti bevonulás mondható. Mivel a koronázás előtti éjszákát hagyományosan a londoni Towerben töltötték, koronázásuk napján Londonból vonultak az akkor még külön városnak számító Westminsterbe. A királyi menethez a londoni polgármester is csatlakozott, miközben a céhek az utcákon díszes egyenruhákban, felbogozva sorfalat álltak. Az ablakokban és utcákon kíváncsiskodó emberek számára a király és a városvezetés viszonya harmonikusnak tűnt. Henrik első bevonulásakor is a szokásos, minden uralkodónak koronázása alkalmából felajánlott 1000 márkás pénzajándékkal keresték a londoniak a jó viszonyt az udvarral. Mindez a városra jelentős kiadásokat rótt, melyet tizenötöd adók beszédésével igyekezett előteremteni. VII. Henrik első, 1485. augusztus 27-i bevonulását és ajándékát másfél tizenötöd bevezetéséből próbálták fedezni, ám beszédese nehézségekbe ütközött, s még évekkel később is szép számmal találunk adókat.¹² Mire fordították a pénzt? Az ajándékon és a város feldíszítésén túl legtöbbit az élőképekre költöttek. Mint York esetében is láttuk, színészek és beszédesek helyett ezek voltak hivatottak kifejezni a városiak gondolatait, vágyait és az uralkodóval szembeni elvárásait. A befektetés feltehetőleg megtérült, hiszen a város az összeget minden új uralkodó részére megszavazta. (A király utolsó nagyszabású „bevonulása” temetésekor történt. A temetési menet elhaladtakor London hasonlóképpen állt sorfalat, erre azonban a londoniak már kevesebbet költöttek, hiszen ettől további támogatást már nem remélhettek.)

A vonulási sorrend fordított hierarchiát tükrözött, a legalacsonyabb rangúak vonultak elől, s a legelőkelőbbek zárták a sort. A királyi bevonulások sorrendjét egy korabeli rendelet a következőképpen határozta meg: a kardot közvetlen a király előtt, az előtt pedig címereit vitték. A királyi címerek előtt a hercegi, az előtt pedig a nemesi címerekkel vonultak. Senki sem mehetett az aznap miséző főpap és a királyi felség között. A király főkapitánya (constable) a kard jobb oldalán lovagolt egyik kezében egy markolatával felfelé tartott karddal, másikban címerével. A főkapitány balján lovagolt a marsall. A kormányzó (great steward) jobbán haladt a korona, balján a kamarás, előttük, baloldalon a kincstárnok. Közük a főfegyvernök (serjeant porter) vezette fel a fegyvernököket és kíséretet biztosított a hercegnek. Az egész menetet fegyvernökök kísérték, akik egyben helyet biztosítottak a processzióknak. A királyi lakosztály teremszolgája csinált a kardnak helyet, s a főkamarásnak kellett – lett légyen az herceg, gróf vagy bármely rendű-rangú – a király uszályát vinnie, annak helyet

¹⁰ Attreed 222.

¹¹ Anglo, S.: *Spectacle, Pageantry and Early Tudor Policy*. Oxford, 1969. 137. (a továbbiakban: Anglo)

¹² JCC. 8. fo. 161

biztosítani, s gondoskodni arról, hogy az uralkodó jól látható legyen. A nemcsak pedig rangjuk szerint követték a királyt. A királyi menet általában a londoni Szt. Pál templomig vonult, ahol az uralkodó misét hallgatott. A király áldozásakor a szertartásmesternek kellett megszerveznie a vörös szőnyeg előkészítését, illetve a térdepléshez szükséges párnát biztosítani, megcsókolnia, miközben a kincstárnok vitte és csókolta meg a királyi adományt.¹³ A menetben, mint láttuk, a hierarchiára került a fő hangsúly, s az, hogy a városlakók a rendeket közvetlenül maguk előtt látták elvonulni, sokkal nagyobb súlyoló hatással bírt, mint a társadalmi rend tudatos átlátása vagy akár a törvények közvetett, elméleti ismerete. A történészek véleménye megoszlik ugyanakkor a menet fő célját és hatását illetően. Míg McKenna szerint az ünnepségek főként az uralkodó elit politikai céljait szolgálták, addig G. Kipling szerint a menet és az útját díszítő különböző élőképek, tablók főként vallási indíttatásúak voltak, a királyok krisztusi alázatát, erkölcsi magasságát hangsúlyozták.

A londoni felvonulások élőképeiről 1377-ből maradt fenn az első feljegyzés: egy négytornyú várból bor folyt bőséggel, mindegyik toronyban egy fehér ruhás szűz állt, akik III. Edward király közeledtével aranyleveleket fújtak az arcába és hamis pénzt szórtak rá, majd aranyserlegeket töltöttek meg borral, a királyt és kísérőit azzal kínálták. A tornyok között kezében koronával egy bearanyozott angyal állt a vár tetején. A király közeledtével lehajolt és a koronát felé nyújtotta.¹⁴

A felvonulások élőképeibe először John Lydgate vitt allegóriát 1432-ben, VI. Henrik koronázását megelőző londoni bevonulásakor. A tablókban ugyanakkor a 15. század végétől mind nagyobb számban bukkantak fel mitológiai alakok is. A Tudorok származásukat a walesi ágon keresztül a brit királyokon át Brutusig vezették vissza. A britek történetében Szt. György mellett a félelmetes vörös sárkány is kulcsszerepet játszott. A Merlin víziójára visszavezethető, s a briteket szimbolizáló vörös sárkány a szászok fehér sárkányával folytatott küzdelemből győztesen került ki, s később a Tudorok képrendszerében már elsődleges helyet foglalt el. VII. Henrik uralkodása első percétől tudatosan épített a vörös sárkány szimbolikájára. 1485. augusztus 27-i londoni bevonulásakor a Szent Pál keresztnél felmutatott három ereklye között találjuk – egy walesi szimbólum s Szent György karja mellett – a fehér és zöld bársonyra festett vörös sárkányt.¹⁵

Fontos jelentéssel bírt az ünnepi motívumok újszerűsége is. Az újdonságok mindig az ünnepek fényét voltak hivatottak emelni, ezért bírálták a londoniakat, ha régi tablók újbóli felállítása mellett döntöttek, így például azt is, amikor 1547-ben a gyermek VI. Edward bevonulásakor egy korábbi, eredetileg majd száz évvel régebbi, VI. Henrik részére szánt ünnepség megismétlésével kedveskedtek. Ez magyarázható az uralkodó fiatal korával és járatlanságával, azaz egy még kialakulatlan ízlésű gyermekkirályt olcsóbb és kevésbé eredeti ünnepséggel is el lehetett kápráztatni. Ugyanakkor Jennifer Loach az ünnepségek ismétlő, súlyoló szerepére hívta fel a figyelmet, s arra, hogy azok időről időre visszatérő jelképrendszercsi a hatalmi rend kellékeinek is tekinthetők.¹⁶

Az élőképek a dicsőítésen túl gyakran sugalltak az uralkodó számára praktikus tanácsokat. Így például 1431. december 2-án VI. Henrik párizsi bevonulásakor a tablók igazságos kormányzásra buzdították az angol és a francia trónt rövid ideig egy személyben elfoglaló királyt. Egy szarvasnak öltözött színész egy farka kutya elől menekülve Henrik királytól kért menedéket, mellyel az alattvalók önzetlen s igazságos uralkodó iránti vágyukat akarták kifejezésre juttatni.¹⁷ Ezután 1432-ben VI. Henrik londoni bevonulásakor a városvezetés

¹³ Cotton MS NERO IX C – fo. 171-172

¹⁴ Fairholt, F. W.: Lord Mayors' Pageants. London, 1843. 3. (a továbbiakban: Fairholt)

¹⁵ The Great Chronicle of London. 238. Ed. C. L. Kingsford. London, 1905. (a továbbiakban: Kingsford)

¹⁶ Loach, J.: The Function of the Ceremonial in the Reign of Henry VIII. Past & Present, 1994. 65.

¹⁷ Bryant, L. M.: Paris & London during the Dual Monarchy. 6. In: Hanavalt, B.–Reyerson, K. L.: City and Spectacle in Medieval Europe. Minnesota, 1994. (a továbbiakban: Bryant)

a béke iránti vágyát és a város fontosságát juttatta kifejezésre. A londoni polgármester, John Welles öltöztet – bíborvörös bársony, királyi bársony prémkalap és aranylánc – egyrészt a párizsi Parlament elnökének megtestesítése, az igazság és béke jelképe volt, másrészt a londoni polgármester hasonló fontosságát hangsúlyozta.¹⁸ A londoni bevonuláskor a város kapuján elhelyezett két pajzs pedig VI. Henrik két országát szimbolizálta. A Tower hídon 3 élőkép – Természet, Kegyelem & Szerencse császárnő – várta, akik tudással, erővel és igazságossággal, illetve gazdagsággal ruházták fel. Cheapside-nál egy szökőkút állt, melyből bor folyt, egy hatalmas, valódinak tűnő gyümölcsfa mellett pedig egy családta bizonyította mindkét királyi címének legitimitását. Közben trónját égik védelmezték: angyalok vették körül, ahogyan VII. Henrikét is, amikor 1485. augusztusi bevonulásakor a különböző crényeket ábrázoló tablók bizonyosága szerint Henrik Isten akaratából győzte le III. Richárdot Bosworthnál, aminek gyümölcse a város által oly nagyra becsült béke volt.

A fontosabb bel- és külpolitikai eseményeket követően – például a király és a királynő koronázása előtt és után, a trónörökös, Arthur megszületésekor, az első trónkövetelő, Lambert Simnel feletti 1487-ben Stoke-nál aratott győzelem, illetve az 1492-es (a bretagne-i örökség miatt kitört konfliktusban) franciák feletti győzelme és az etaples-i békeszerződés megkötése után, továbbá Perkin Warbeck és a cornwalli felkelők 1497-es legyőzése után – Henrik azonnal Londonba vonult, s köszönetet mondott a városvezetésnek lojalitásukért, a béke megőrzéséért. Hálája kifejezéscképpen lovaggá ütötte a polgármestert, a seriffeket és a városi jegyzőt, majd a Szt. Pál templomban misét mondott, mielőtt a Towerben találkozott volna a canterbury érsekkel, mely sorrend szintén a város fontosságára utal.¹⁹

VII. Henrik uralkodásának második pompás londoni bevonulása felesége koronázásához kapcsolódott. 1487-es koronázása előtt Henrik feleségét, Yorki Erzsébetet Greenwichből a Temzén díszes bárkákkal kísérték fel a londoni vezetékek és a nagyobb céhek. A céhek számlakönyveiből tudjuk, hogy az útra ételt, italt és zenészeket is vittek magukkal, s gazdagodásukkal párhuzamosan mind nagyobb és szebb bárkákat vettek vagy béreltek az ünnepi alkalomra. A Temze partján ismét megjelent a tüzet hányó vörös sárkány, amely mellett elhaladva a leendő királyné bárkája kikötött a Towernél, majd éneklő gyerekek és éljenző tömeg sorfala között végigvonult a feldíszített londoni utcákon. Kíséretében volt a király édesanyja, Lady Margaret Beaufort, s számos – bársony ruhákban arany nyakláncokkal ékített – nemes hölgy. Yorki Erzsébet baldachin alatt vonult a palotától a templomba a palástját vivő Lady Cecillel együtt.²⁰ A céhek felosztották maguk közt, hogy melyik utcától meddig viszik a királyné baldachinját. Erzsébet királyné megkoronázását követően újból végigvonult a városon, de ekkor már koronás királynéként a királlyal együtt. A királyi pár a londoni céhek egyenruhás sorfala között a Bishopsgate-től a Szt. Pál templom nyugati kapujáig lovagolt, ahol a kórus mellett egy, a tetőről alászálló angyal fogadta őket, miközben az utcák ablakában kíváncsiskodó emberek éljeneztek, s az új angol királyi pár számára London szimbolikusan Mennyszázzággá változott.²¹

1488 pünkösdjén, a VIII. Ince pápa által Henriknek küldött – a Tudorok legitimitásának clismerését szimbolizáló – süveg és kard Angliába érkezésekor London szintén készen állt azok ünnepi fogadására. Canterbury és Durham után VIII. Ince pápa követét Londonban is díszes ceremóniák közepette fogadták. Londonba Southwark felől, a London hídon át érkezett a követség, ahol a polgármester és a városatyák fogadták, majd végigvitték a városon a Szt. Pál templomig, amelynek kapujában püspökök várták, majd a kegytárgyakat elkísérték a főoltárig, s a szentélybe zárták VII. Henrik másnapi érkezéséig. A pápai utasításoknak megfelelően az érsek őrizte a kardot, és tette a süveget a király fejére, majd ezt követően

¹⁸ Bryant 6.

¹⁹ Kingsford 274.

²⁰ Cott. MS. Jul. fo. 38

²¹ Cott. MS. Jul. fo. 34

nagy ünnepség kezdődött.²² A Szt. Pál templomban őrzött süveget és kardot a londoniak nagy becsben tartották, a mindenszentekkor tartott körmenetükben körülvittek a városban.²³

Hasonló pompás ünnepséget tartott London a trónörökös Arthur walesi herceggé ültékora 1489. november 30-án. A királyi bárkán kísérettel vitték fel a herceget Chelsea-ig, ahol a londoni városvezetés várta, majd mikor Lambeth-hez értek, a spanyol követ és a spanyol kereskedők hajóikról leadott díszlövészekkel fogadták. (Ekkor már folytak az angol-spanyol tárgyalások az ifjú herceg és a csecsemő Aragóniai Katalin esetleges eljegyzéséről Henrik, Aragóniai Ferdinánd és Kasztíliai Izabella udvara között.) A tengeri csaták lövéseit almdobálással helyettesítették, s amikor Arthur partra szállt Londonban, ő is a londoni céhek sorfala között vonult a királyi palotába, ahol a király walesi herceggé ütötte, majd az alkalom tiszteletére további ifjakat ütött lovaggá. Ezt követően bankettet adott, melyre hivatalos volt a londoni városvezetés is. Arthurnak a város ajándékkal, egy szép mívés ezüst serleggel is kedveskedett, mely átvételekor az ifjú herceg támogatásáról biztosította a várost.²⁴ Henrik kezdeti pénztelenségével, illetve a mind jobban terjedő takarékosági szemlélettel is magyarázható az, hogy ugyanezen a napon tartották Margit hercegnő keresztelőjét is. A hercegnőt pompás menetben díszes kerek baldachin alatt (melyet négy nemes lovas, John Savage, Gilbert Talbot, Edward Stanley és James Blount tartott) vitték a királyné lakosztályából a palotába, majd a Westminsteri apátságba, ahol Ely püspöke mondott misét, mielőtt megkeresztelte. John Morton, Canterbury érseke lett a keresztapa, a király édesanyja pedig a keresztanya, akinck keresztneve után a király elsőszülött lányát Margit névre keresztelték. Minden fáklyát egyszerre gyújtottak meg, amikor Margit hercegnőt a keresztvíz alá tartották, majd a keresztelő végén fanfárok mellett visszatértek a palotába ünnepi bankettre.²⁵ Ünnepelésre adott alkalmat 1491 júniusában Henrik herceg, 1492 nyarán pedig Erzsébet hercegnő születése is.²⁶ 1494-ben pedig Henrik Yorki herceggé ülése is hasonló fényes ünnepségek közepette zajlott.²⁷

A király és a város diplomáciai cseményeken túli rendszeres érintkezése is fontosnak mondható. Gyermekei születéséről, herceggé ütéséről, eljegyzésekről, házassági tervciről, diplomáciai sikereiről VII. Henrik írásban értesítette a londoni vezetést, az 1489-es franciák elleni háború előkészítésekor vagy az 1493-95 közti németalföldi embargó alkalmával éppúgy, mint 1508. december 28-i keltű levelében, amikor arról tájékoztatta a londoni polgármestert, hogy sikerült megegyeznie a kasztíliai herceggel lánya, Mária hercegnő feleségül adásáról Károly herceghez, a későbbi V. Károly királyhoz.²⁸ London válaszában – ha az gazdasági érdekeit nem sértette, így elsősorban a békés diplomáciai lépéseket követően – támogatásáról biztosította a királyt, s ki akarta venni részét e fontos események rangjukhoz méltó megünnepléséből, így VII. Henrik I. Miksa császárral 1499-ben aláírt szövetséget követően Londonban nagyszabású tűzijátékkal ünnepeltek.²⁹ VII. Henrik kérésére külföldi szövetséges uralkodók, így VIII. Károly francia király (1498 májusában) és Szép Fülöp burgundi főherceg halála alkalmából a londoni Szt. Pál templom gyászmisén emlékezett meg az ország egykori szövetségeseiről, melyen a városvezetés mellett a főbb londoni céhek vezetői is

²² Cott. MS. Jul. 51/h

²³ Kingsford 224 – VII. Henrik még két ízben kapott uralkodása során ilyen ajándékot, ő volt az egyetlen angol király, aki három egymást követő pápa mindegyikétől részesült e kiváltságban. Gunn, S.: *Early Tudor Government*. London, 1995. 196. (a továbbiakban: Gunn 1955.)

²⁴ Cott. MS Jul. fo. 58/h

²⁵ Cott. MS Jul. 61/h

²⁶ The Additional Manuscript No. 7099. fo. 2-8. The British Library, London. (a továbbiakban: Add MS 7099)

²⁷ Cott. MS Jul. fo. 88

²⁸ JCC. 10. fo. 370/h

²⁹ The Repertories of the Court of Aldermen. vol. 1. fo. 130. The Corporation of the London Records Office, The Guildhall Library, London. (a továbbiakban: Rep.)

megjelentek.³⁰ Ez a tendencia VIII. Henrik uralkodása alatt tovább erősödött. 1514-ben Campeggio kardinális látogatásakor VIII. Henrik felkérésére a londoni vezetés fényes bankettet rendezett a vendég tiszteletére.³¹

Nem csak London gyakorolt azonban gesztusokat az udvar felé. Szolgálataik viszonzásaképpen a királyok a londoni polgármestereket lovaggá ütötték, „testvéreivel”, azaz a városatyákkal együtt meghívták udvarukba, s az udvari ünnepeken, bankettekén, lovagi tornákon lovagi rangban látták vendégül őket. Mindez részben udvariassági, kölcsönösségi alapú történt, hiszen ha London ünnepeket rendez az uralkodónak, akkor a városvezetőket is meghívják az udvari ünnepekre. Egy 1412-es rendelet óta a londoni városvezetők nem is elkülönítve, hanem a nemesek és egyházi vezetők között ülhettek, ami a város tekintélyét növelte.³² A Yorki Erzsébet koronázását követő banketten Londont Sir William Horne polgármester mellett a városi jegyző, Sir William Fitzwilliams, továbbá tíz városatyá – Sir Hugh Brice, Sir Edmund Shaa, Sir Nicholas Bilson, Sir Henry Collet, Sir Thomas Brown, Sir William Capell, Sir John Fenkell, Sir John Percival, Sir William Parker és Sir Richard York – képviselte.³³ Ugyanakkor az udvarban az ülésrendekkel és egyéb etikettszabályokkal a mind nagyobb privilégiumokra és autonómiára törekvő városvezetést állandóan emlékeztették a feudális hierarchiára, azaz alárendeltségükre.

A történészek nem találtak bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy az udvar diktálta vagy sugallta volna a fogadások tartalmát, témáját vagy akár hangvételét, ám nyilvánvaló, hogy az új uralkodó kegyeit kereső város a fogadások alkalmával a dinasztia általános szimbólumrendszeréhez nyúlt. (A rózsza és a vörös sárkány mellett csapórács és agár jelenik meg minden Tudor tárgyon, műalkotáson és tablón.) Érdekes azonban, hogy egy 1490-es udvartartási rendelet arra szólít fel, hogy ha külföldi hercegnőt venne feleségül a walesi herceg, akkor a hercegnő londoni fogadásakor a várost „mennyei helyé” kell alakítani.³⁴ Nem tudjuk pontosan, milyen szerepet játszott e rendelet tíz évvel később, Aragóniai Katalin 1501-es londoni fogadásakor. Annyi bizonyos, hogy a londoni nagykrónika feljegyzése szerint a londoniak nem örültek, hogy az udvar beavatkozott a spanyol hercegnő fogadásának előkészítésébe, s hogy a beszédek tervét az udvarban a király két legbizalmasabb embere, Lord Abergavenny és Sir Reginald Bray cenzúrázta.³⁵

Mit jelentett egy királyi bevonulás a városnak? A megtiszteltetésen kívül természetesen rengeteg munkát és költséget. A londoni nagyobb ünnepek, felvonulások során – így a VII. Henrik alatti legnagyobb felhajtással járó ünnepség, Aragóniai Katalin fent említett 1501-es fogadásakor – a számos előkészület egyike volt, hogy a hídfelügyelőknek sóderrel kellett felszórniuk a London Hidat, a különböző céheknek pedig az eléjük cső utcaszakaszokat/utcákat, míg a londoni kamarásnak kellett gondoskodnia a fő vonulási útvonal, a Cheapside felszórásáról.³⁶ A céheknek az utcák feldíszítése mellett korlátokkal el kellett keríteniük embereiket az útvonaltól, hogy azok az ünnepélyes menet rendjét meg ne zavarhassák.³⁷ A céheknek ez számlakönyveik tanúbizonysága szerint nem kis anyagi terhet jelentett.

Az 1501-es ünnepség azonban európai híré volt, így a londoniak erőfeszítései ígéretek befektetésnek tűntek. Az ünnepséget egy évvel korábban kezdték el szervezni, mert élőképei igen bonyolult négyzseres allegóriával bírtak. (Aragóniai Katalin 1500 őszére tervezett ang-

³⁰ Kingsford 223.

³¹ Kingsford 452.

³² The Calendar of Letter Books of London. vol. L. /1400-1422./ 135. The Corporation of the London Records Office, The Guildhall Library, London. (a továbbiakban: L. B.)

³³ Cott. MS Jul. fo. 45

³⁴ The Antiquarian Repertory. I. London, 1811. 303.

³⁵ Kingsford 310. Kipling, G.: The Triumph of Honour. Leiden, 1977. 65. (a továbbiakban: Kipling)

³⁶ JCC. 10. fo. 238. A sóderezés költséges volt, London mégis megengedhette magának, míg a kisebb városokban, köztük a 15. század végi Budán is, felvonulások alkalmával az útvonalat fűvel szórták fel.

³⁷ JCC. 11. fo. 70/h

liai fogadását járvány miatt egy évvel elhalasztották, s csak 1501. november elején érkezett meg.) Szó szerinti értelmezésben azok Aragóniai Katalin meleg és diadalmas fogadtatását jelentették London utcáin. A képi megjelenítés szintjén az igazságos uralkodó dicsőségkeresésként, allegorikusan Arcturus és Hesperus alakjai Anglia és Spanyolország politikai unióját mutatták be, analógiájukban pedig a földi igazságos lélek mennybéli csillaggá változását tükrözték. A tablók London utcáit az előírások szellemében mennyországgá változtatták, és Aragóniai Katalinnak álomszerű bepillantást engedtek abba a dicsőségbe, melyet házassága révén maga és Anglia számára érhet el, miközben felvillantották előtte képekben férje jó természetét. A spanyol hercegnőt hat tabló köszöntötte Londonban: az első a menyasszony, illetve a völégény egyéniségét mutatta be. A második főként a menyasszonnyal foglalkozott, arra utalva, hogy Katalinnak a Politikán, a Nemességen és az Erényen/Eszesség/Prudence-n át kell eljutnia a végső célhoz, a Dicsőséghez férje segítségével. A harmadik kép az ifjú pár jövőjére nézve kedvező előrejelzéseket tartalmazott, míg a negyedik – a második tabló ellentétülként – a völégénnyel foglalkozott. Az utolsó két tabló már a jegyescrőről szólt: az ötödik tabló frigyük szakrális jellegére utalt, az utolsó kép pedig azt hangsúlyozta, hogy crenyiknek kell őket elvezetni a dicsőség trónjához.³⁸ Az igen bonyolult és költséges londoni tablók alkotójának neve nem szerepel a forrásokban, bár a téma jeles szakértője, Anglo professor szerint azokat feltehetőleg William Cornish készítette, de VII. Henrik egyik legnevesebb színésze, John English is közreműködött, mert Cornish nem bírta a munkát egyedül, hiába kezdtek már 1499. november 19-én előkészíteni a fogadást.³⁹ Az 1501-es nagyszabású ünnepségeket megelőzően két évig szerényebb udvari ünnepségeket tartottak, feltehetőleg takarékosági szempontok miatt, illetve Streitberger szerint azért, hogy az Arthur esküvőjét követő ceremóniák még csillogóbbnak tűnhessenek.⁴⁰ Az 1501. november 18-25. közti ünnepségsorozat keretében – melyre korabeli források szerint 157 nemesnek és családjának küldtek meghívót – négy bankettet rendeztek, melyeken a vendégeket színdarabbal, tablókkal, jelmezes táncsal szórakoztatták.⁴¹ A kontinens udvari kultúrájára építő előadások azonos képeiben, kereszthivatkozásaiban először fedezhető fel kapcsolat a lovagi torna és a bankett között. A november 19-i banketten három tablót is felvonultattak. Az első: várat szimbolizáló élőképet négy címeres állat húzta be. A négy állat jelmeze alatt két-két férfi rejtőzött. A vár ablakaiban nyolc jelmezes hölgy állt, tornyaiban gyerekek énekeltek, miközben a tablót a király elé húzták. A második tabló egy kerekeken gördülő, jól felszerelt hajó volt, melyet behúzása után a vár mellett horgonyoztak le. (Később a tornán ez a hajó szállította a védő lovagokat.) Rajta a spanyol hercegnőt megtestesítő fiatal hölgy utazott, társaságában a Reménységgel, Reménytelenséggel és a Szerellem lovagjaival, akik a hajóról leereszkedve a vár ablakában álló hajadonok kegyeciért escedtek. Kikosarazásukat követően a lovagok figyelmzettették a hölgyeket, hogy elutasításuk lovagi támadást provokálhat. A harmadik tabló egy lovagokkal teli hegyet ábrázolt, akik a Szerellem hegyének lovagjainak nevezték magukat, s terembe érkezésüket követően a hajó mellé állították őket. A hegyről leereszkedve a lovagok megtámadták a várat, majd a hölgyek behódolása után táncrea perdültek, melybe később az egész udvar bekapcsolódott.⁴²

Az ünnepségek jelentős költségvetéssel készültek. A kiadások a tablók színesedésével, mind összetettebb jellegével együtt nőttek. Az 1522-ben Londonba látogató V. Károly császárt és spanyol királyt az Aranygyapjú című tablóval üdvözlöttek. A tabló előállítására és a császár látogatására Londonnak 945 font 13 shillingjébe került, ám még az udvarban átmeneti menedéket kereső dán király is lenyűgözőnek tartotta azt.⁴³ A 16. század során azonban nem

³⁸ Anglo:Spectacle 59.

³⁹ Rcp. 1. fo. 62/h; Kipling 173-175.

⁴⁰ Streitberger, W. R.: The Court Revels 1485-1559. Toronto, 1994. 32. (a továbbiakban: Streitberger)

⁴¹ A Relation or True Account. 46. In. The Reign of Henry VII. A. F. Pollard. Ed. London, 1902.

⁴² Streitberger 35.

⁴³ Withington, R.: English Pageantry. Vol. 1. 176; JCC. 12. fo. 114/h; Hall. Chronicle. 658.

csak a kiadások, de a ceremóniák fénye is nőtt, s a tablók a temzei menetben is megjelentek. Boleyn Annát 1533-as londoni fogadásakor a Temzén már 50 londoni céh bárkája kísérte el, miközben a menet rendjét három tisztekkal teli könnyűhajó biztosította. A polgármester bárkája előtt egy borzalmas hangokat hallató szörnyekkel és vademberekkel körülvett, folytonosan mozgó, tüzet okádó sárkány haladt. Ezt követte a polgármester drága anyagokkal és zászlókkal díszített bárkája, melynek jobb oldalán haladó bárkában dalnokok énekeltek, míg a bal oldalán levő bárkában egy hegyen fehér vadászólyom ült, fején vörös és fehér rózsákkal díszített aranykoronával, miközben a hegyen szüzek játszottak és énekeltek. A Greenwich-ig hajózó céhek bárkáinak sorát a polgármestert adó rövidáru-kereskedők nyitották, őket a kereskedők, fűszerkereskedők és más nagyobb kereskedőcéhek követték a városi rangsor szerint, fellobogózt, gazdagon díszített hajóikon zenélve.⁴⁴ I. Erzsébet királynőt 1559. január 14-i koronázása előtti Londonba vonulásakor már versekkel és dalokkal is köszöntötték, mielőtt a polgármester és a városatyák beszédet mondtak volna a város nevében. Aztán Cheapside felső részén egy az Időt megtestesítő, szárnyakat viselő öreg ember bukkant elő egy barlang díszletből, majd az Igazságot képviselő, fehér selyembe öltözött hölgy lépett elő kezében egy Verbum Veritas feliratú könyvvel. Beszéde végén „Igazság” átadta könyvét a királynőnek, aki hálásan megcsókolta azt és ígéretet tett, hogy azt gyakran fogja olvasni.⁴⁵

A nagyobb ünnepek Európa más országaiban is az új uralkodók koronázásához, illetve a királyi és hercegi esküvőkhöz kötődtek. Különösen nagy ceremóniákkal jártak, ha más ország uralkodócsaládjaival köttettek. Így VII. Henrik uralkodása alatt a leghíresebb ünnepek Kasztíliai (Őrült) Johanna 1496-os Brüsszelbe, Aragóniai Katalin 1501-es Londonba érkezéséhez és házasságához, illetve Lucrecia Borgia és Alfonso Este 1502-es esküvőjéhez kötődtek. A ceremóniát ilyen nemzetközi események után lovagi torna követte, mely az udvar és külföldi vendégek szórakoztatásán s az azokkal való rivalizáláson túl szélesebb néprétegeket is megcélzott, így egy ilyen ünnepi alkalom mind a szűkebb elit, mind a tömegek számára megfelelő látványosságot és mulatságot teremtett. Az ünnepség hangsúlyozni igyekezett, hogy a király nemcsak az egyházhoz és nemességéhez, hanem népéhez egyaránt közel áll.

VII. Henrik a kor divatjának megfelelően a fontosabb családi és diplomáciai eseményeket – maga, illetve a királyné koronázását, a trónörökös, Arthur születését, Henrik herceg 1494-es yorki herceggé ütését, Arthur herceg és Aragóniai Katalin spanyol hercegnő 1501-es esküvőjét, Margit hercegnő és a skót király, IV. Jakab 1502-es eljegyzését, Fülöp burgundi főherceg 1506-os látogatását, illetve Mária hercegnő Károly spanyol főherceggel történő 1508-as eljegyzését követően – nagyszabású lovagi tornával is megünnepelte, melyre a kontinensről is hívtak lovagokat, hogy mind a torna, mind az udvari esemény fényét növeljék. Fiával, VIII. Henrikkel ellentétben az első Tudor uralkodó személyesen nem vívott a tornákon, ám udvaroncai részvételét ösztönözte. A király ugyanakkor személyes jelenlétével tüntette ki a lovagokat. Henrik szerepét egy 1505-ös bankett asztali dekorációján is megörökítették: egy tortán a trónján ülő királyt számos nemes veszi körül, előtte pedig két lovag ütközik éppen össze.⁴⁶ A lovagi tornákat a királyi udvar után Londonban is kihirdették, arra a londoni városvezetést is meghívták, így az 1494-es torna nézői között találjuk John Brown polgármestert, illetve Hugh Brise, Thomas Fitzwilliams, William Martin, Will. Horn, John Percival, Rauf Ostriche, Will. Capell, John Fenkyll és Simon Monfort városatyákat is.⁴⁷

VII. Henrik a tornákat gyermekei népszerűségének növelésére használta fel, örömmel nézte fia és utóda részvételét azokon. Mária hercegnő is részt vett a tornákon, az ő kegyeciért

⁴⁴ Fairholt 7-12.

⁴⁵ Nichols, J.: *The Progresses of Queen Elizabeth I.* Vol. 1. London, 1823. 34.

⁴⁶ Leland: *Collectanea.* VI. 25.; Anstis: *Knighthood of the Bath.* 40.

⁴⁷ Cott. MS Jul. fo. 103

csengtek a résztvevők.⁴⁸ A lovagi tornák Henrik gyermekeinek népszerűsítésén és a diplomáciai célokon túl a középrétegek asszimilációját is nagyban előmozdították.

Ahogy Mervin James bemutatta, az állam megszerezte a lovagi dicsőség hitelessé tételének kizárólagos jogát; a koronával való szembenállás dicsősége dicstelenséggé változott.⁴⁹ Eközben – S. Anglo szerint – a Tudorok a lovagi propagandát dinasztiajuk szolgálatába állították, alattvalóikat az udvar szolgálatában álló lovagság erejével, a lovagi tornák csillogásával kábították el. „Ekképpen a jogi patrónum adás-vételét a lovagi önzetlenség csillogó köpenyébe lehetett tekerni.”⁵⁰ VII. Henrik udvaroncaival és nemesceivel szemben a lovagi eseményeket meglehetősen kiaknázta, amit a Szent György nap is remekül illusztrál. VII. Henrik udvarában a Szent György kultusz erősödött: a korábbi György medalionokon túl a szent lábát ezüstbe zárva minden felvonulás során körbevittette, Windsorban a szentélyben tartották Szent György szívét, továbbá a királyi gyűjteményben a 16. század elején legalább hét darab Szent György kép volt található. VII. Henrik legmeghittebb udvaronca és tanácsadója, Sir Thomas Lowell vidéki, East Harling-i és Holywell-i házáat Szent Györgyöt ábrázoló faliszőnyegek borították.⁵¹ Az 1493. karácsonyi multságok részeként William Cornish által rendezett darabban maga Cornish Szent Györgynek öltözve lovagolt be a királyi udvarba a király leányát megtestesítő szűzlányt vezetve, aki viszont beszéde előtt egy hajadont és egy sárkányt vezetett a király elé, majd fohászkodni kezdett Szent Györgyhöz. Végül a királyi kápolna kórusa a „Salvatorum Deprecare, ut Gubernet Angliam”-ot énekelte el. Daluk közben Szent György a sárkánnyal elhagyta a színt, a szűzlányt pedig a királyné elé vezették, majd tizenkét jelmezes férfi tizenkét jelmezes nőt vezetett a terembe, s táncolni kezdtek. A tánc végén elhagyták a termet, majd a jelmezes férfiak étellel megrakott tálcákkal tértek vissza. Szent György számos darab főszereplője volt, egy másik darabban például egy vár bevétele kapcsán jelent meg.⁵²

A lovagi kultúra széleskörű jelenlétére számos példa idézhető, így 1486-ban VII. Henrik a Térdszalagrend ünnepét helyezte yorki bevonulása középpontjába, 1488-ban pedig bankettet rendezett ez alkalomból, melyre a környező országok követeit is meghívta. Uralkodása alatt fia a Térdszalagrend 40 feljegyzett üléséből 37-en részt vett, ami teljes azonosulásra utal. Így a rend a Tudorok életében hasonlóan fontos szerepet töltött be, mint az Aranygyapjúrend a burgundi udvarában, melynek az adminisztrációra és bírászkodásra gyakorolt kiemelkedő szerepe Steven Gunn szerint főként a németalföldi intézményrendszer gyengétségére vezethető vissza.⁵³

A kontinens mintát követve a torna vizuális része a 15. század végétől Angliában is mind hangsúlyosabbá vált, ezért az 1494-es londoni torna során pavilonokkal érkeztek a lovagok, illetve a lovagi torna résztvevőit hölgyek vezették be igazgyöngyökből fűzött láncokon. A VII. Henrik alatt megrendezett tornák sorában újítást hozott az Arthur 1501-es esküvőjéhez kötődő torna, mely során a kihívó fél, Buckingham hercege négy társával együtt aranyszövésű textilekkel fedett pavilonja alatt érkezett. A kihívó lovagok pajzsait és címeriket a téren felállított cseresznyefára akasztották, míg a védők pajzsait a fa mellett felállított ananász, vagy körtefára akasztották attól függően, hogy a torna első vagy második napján akartak vívni. A küzdőtér déli oldalán egy gazdagon díszített királyi páholyt emeltek, melyen a királyi család mellett a főnemesek és feleségeik foglaltak helyet, míg szemben, a tér

⁴⁸ Cripps-Day, F. H.: *The History of Tournament in England & France*. London, 1918. 41.; Gunn, S.: *Henry VIII's Foreign Policy and the Tudor Cult of Chivalry*. 30. 1501-1509 között 13 lovagi tornáról tudunk, ugyanannyiról, mint 1509-17 között. Uo. 123.

⁴⁹ James, M.: *English Politics and the concept of honour, 1485-1642*. In: *Society, Politics, Culture: Studies in Early Modern England*. Cambridge, 1986. 332.

⁵⁰ Gunn 1995. 109.

⁵¹ Gunn 1995. 119.

⁵² Streitberger 28. Guildhall Library, London, MS 3313. Kingsford 252.; BL. ADD MS 6113. fo. 169.

⁵³ Gunn 1995. 111.

északi oldalán a londoni városvezetésnek külön páholyt készítettek. Buckingham fehér és zöld selyemmel fedett pavilonját vörös rózsák díszítették, míg ellenfelének, Dorset márkijának harminc szolga vitte aranszövésű és fekete selyemmel ékített sátrát, melyből a küzdőtérre érve egy fekete csuhába öltözött barát lépett elő. Ezután William Courtenayt egy óriás vezette be. Cortenay vörös sárkány jelmezben lovagolt fát tartva kezében, míg Guillaume de Rivers egy festett szöttesekkel díszített „hajóval” érkezett. Essex grófja – a küzdőtérre érve – egy fákkal, herbáriumokkal, kövekkel, sziklákkal és vadállatokkal dúsan teli hegy belsőjéből lépett elő. Végül egy ismeretlen lovag érkezett egy sárgára festett és koronával ékített kerek sátorban. A kihívó lovagok egy tabló köré csoportosultak, melyből egy fiatal hajadon lépett elő, akit körülvezettek a küzdőtéren, majd a király elé érve engedélyt kapott, hogy a nemes hölgyekhez csatlakozva soraikból nézze végig a küzdelmet. A torna végén az esti bankett alatt adta át a királynő a díjakat, Buckingham egy gyémánt-, Dorset egy rubin-, míg a többiek egy-egy aranygyűrűt kaptak emlékké.⁵⁴ A lovagok bankett-ülérendje a társadalmi és udvari hierarchiában betöltött szerepüktől függött.

A korai Tudor udvarban a lovagi képességek mellett a művészetek szeretete – a versírás, zene és tánc – is hozzátartozott az udvaroncokkal szembeni elvárásokhoz. 1485 után számos külföldi művész is érkezett az angol királyi udvarba, számuk rohamos növekedéséről 1545-ben a király titkára, William Paget a következőket írta Calais-i helyettesének, Lord Cobhamnak: „Ne fogadjanak be több idegen művészt az udvarba, mert már annyian vannak, hogy nem tudnak velük mit kezdeni.”⁵⁵

A családi és diplomáciai cseményeken túl az évenkénti udvari ünnepek, bankettek és mulatságok általában egyházi ünnepekhez kapcsolódtak, elsősorban karácsony, újév, vízkereszt, húsvét, pünkösd és Nagyboldogasszony köré csoportosultak, ugyanakkor Szent György napot (április 24.) is rendszeresen megünnepelték. A király vallási és társadalmi hitvallását kifejező udvari ünnepek között különösen a karácsonyi előadások, kosztümös játékok voltak népszerűek, melyek megszervezésére tréfamestert neveztek ki (Lord of Misrule), 1491 karácsonján William Ringley tréfamesternek utaltak ki pénzt.⁵⁶ A tréfa- és a ceremóniamesterek az udvaroncok soraiból kerültek ki, eleinte az ünnepség idejére alkalmi megbízással, később állandó szerepkörrel és fizetéssel. A tréfamester feladata az udvar szóráskoztatása volt. A későbbi jelmez/álarcosbálok és maskarádék a korai Tudorok alatt is népszerű tánc köré szerveződtek, ám a darabok vizuális jellegének erősödésével együtt a zene és a tánc szerepe másodlagossá vált. Az udvari mulatozások egyik csúcspontja a vízkeresztkor rendezett jelmezbál volt, melynek előkészítése már novemberben elkezdődött, így az 1486. január 6-i multság megszervezésére a kincstár már 1485. november 18-án húsz fontot utalt ki Richard Pudsey-nak, s a jelmezbál után Pudsey tíz fontos jutalomban részesült. Pudseyt

⁵⁴ The Great Tournament Roll of Westminster. 35-36; Antiq. Rep. 2. 296-7.

⁵⁵ Kipling 139.; Streitberger 19.; The Harlian MS. 283. fo.305/h. The British Library, London. A lovagszmény és lovagi kultúra virágzása a korai Tudorok alatt ellentmondásoknak tűnhet a reneszánsz Európában. Mórús Tamás Utópiájában el is ítélte a büszkeség bűnét, a lovagi tradíciók ösztönözte magamutogatást, Erasmus keresztény lovagjainak pedig a hadszíntér helyett már a „szellem háborújában” kellett jeleskedniük, míg az angol humanizmus a ciceroi ideálban, a közjóban talált kifejezésre. A humanisták (Morus, Thomas Starkey, Sir Thomas Smith) közjó (Common weal) fogalma inkább társadalmi, mint politikai kategória volt, ami a politikai hatalom helyett inkább a jólétet tűzte ki célul, sokkal inkább a civil s nem a katonai szférát érintette. Elyot közjó fogalma tehát a korábbi lovagi tradícióval állt szemben, s a lovagtól azt várta, hogy a közjót tudásával, műveltségével, az uralkodónak adott okos tanácsokkal szolgálja, mely hosszútávon erkölcsileg megújult társadalomhoz vezet majd. A történelmetanulást is szorgalmazta, hogy a lovag jobb stratégia legyen, de már nem Froissart és Geoffrey of Monmouth, hanem régi római hadvezérek, elsősorban Cézár példáját állította eléjük. Ferguson: Chivalric Tradition. 57-61.

⁵⁶ BL. Additional MS 7099. fol. 2

tartják VII. Henrik ceremóniamesterének, aki nemcsak szervezte az udvar szórakoztatását, hanem alkalmanként azokon maga is szerepelt, 1493. május 16-án például skótdudán játszott.⁵⁷ A bankettek alatt az udvart gyakran színdarabbal is szórakoztatták, így például Arthur herceg keresztelője alkalmával 1486. szeptember 24-én a „Christi Descensus ad Infernos” című darabot adták elő a vacsora alatt. 1487 karácsonya és újév között a korabeli feljegyzések szerint pedig további számos darabbal szórakoztatták a Greenwichben székelő udvart.⁵⁸ 12 napon keresztül tartott a jelmezbál, játékok és egyéb mulatozások. A 12 nap elteltevel a király udvartartásával együtt díszes felvonulás közepette ment nagymisére, majd vacsorát adott, melyen a jelenlevőket az első fogást követően zenészei korálokkal szórakoztatták.⁵⁹ A húsvétot Windsorban töltötték, ahonnan a király Hamptonba lovagolt hat hajó megtekintésére, majd visszatért a Szent György napi misére. Ezen a napon nagy ünnepséget rendeztek, melyre sok külföldi követ érkezett, a császártól, Skóciából, Bretagne-ból. A lovagrend is gyűlést tartott, számos külföldi követet vettek fel a Szent György lovagrend soraiba.⁶⁰ A Szent György napi ünnepségek nagyban hozzásegítették az angol udvart a Tudor dinasztia image-ének kialakításához, kontinensi egyenrangú félként való elfogadásához, márpedig ez a diplomáciában, a kereskedelmi és egyéb szerződések aláírásakor perdöntő volt. 1487 pünkösdjén a nagymise után Henrik Windsorból vadászni ment Woodstockba, majd visszatért Westminsterbe nagytanácsot tartani és követeket fogadni.⁶¹ 1492. június elején az úgynevezett májusi játékokkal, 1493. március 2-án kakasviadallal, szeptemberben pedig bikaviadallal, 1494. január 2-án vidám táncokkal, 1498. augusztus 5-én medvetáncoltatással, 1499 júniusában pedig bábjátékkal szórakoztatták magukat az udvarban.⁶² A királyi kápolna gyerek- és felnőttkórusa az ünnepségeken rendszeresen szerepelt, 1496 karácsonyán a gyerekek a „Gloria in excelsis Deo” előadásáért 40 shillinges jutalomban részesültek.⁶³ John Heron számlakönyve szerint gyakran londoni dalnokok és színészek is felléptek az udvarban, így 1496. november 6-án 20s-t fizettek ki londoni dalnokoknak, 1497. december 31-én pedig londoni színészeknek 13s 4d-t.⁶⁴ Az előadásokon kívül az udvar tekintélyét a bankettek helyszíne s gazdag környezete is emelte. Aragóniai Katalin fogadását és a lovagi tornát követő bankett alkalmából az aranyszövésű faliszőnyegekkel díszített Westminster Hallban a királyi pohárszék hét polcát roskadásig megrakták arany és ezüst tárgyakkal, kincsekkel. Aznap este a jelmezbált követően, kétszáz nemes és lovag részvételével ünnepélyes udvari felvonulást tartottak. Amikor beléptek a terembe, mindegyikük egy-egy nemesfémből készült serleget vagy fűszertálat tartott kezében, miközben a pohárszék tartalma érintetlen maradt. A két nappal később a parlament termében tartott banketten a kincseket újból felvonultatták.⁶⁵ Persze ezek egy része lehetett kölcsönzött aranytárgy, ahogyan a londoni nagycéhek is kölcsönvettek nagyobb ünnepekre, hatását tekintve azonban ez mellékes volt, az angol udvar gazdagsága mindenképpen meggyőzőnek tűnt, s európai hírvé lett, bekerült számos követjelentés révén a köztudatba.

Az ünnepségek VII. Henrik uralkodásának vége felé megritkultak, ezt a dinasztia megszilárdulására, az angol udvar megnövekedett tekintélyére éppúgy visszavezethetjük, mint a családi és diplomáciai csemények megritkulására, Edmund és Arthur herceg, illetve Erzsé-

⁵⁷ PRO. E 404/79 no. 72. The Public Records Office, London.; Streitberger 22., BL ADD MS 7099. fo. 10. VIII. Henrik uralkodása elején e szerepet Richard Gibson töltötte be. Streitberger 3.

⁵⁸ Streitberger 237.; Cott. MS Jul. XII. B. fol. 46/h

⁵⁹ Cott. MS Jul. fo. 45/h

⁶⁰ Cott. MS Jul. fo. 47

⁶¹ Cott. MS. Jul. fo. 51

⁶² BL. Add. MS 7099. fo. 6-14

⁶³ PRO. E 101/414/6 fol. 56/h

⁶⁴ Anglo, S.: Court Festivals. The Bulletin of the John Rylands Library, 1960. 32. (a továbbiakban: Anglo)

⁶⁵ Glanville. 135.; Johannus Leland: Collectanea. Vol. 6. 357. cd. London, 1774.

bet királynő halálára. Még az ifjú Henrik 1504-es walesi herceggé ütését követően sem tudunk nagyobb ünneplésről vagy lovagi tornáról. Az ünnepek helyett a 16. század első néhány évében temetőseken gyűlt össze az udvar. A fényes bankettek helyett pedig a király magányosabb vadászatokkal vigasztalódott, naponta járt solymászni, vadászni, s ebben romló látása sem akadályozta meg. Fényes ünnepekről ezt követően csak 1506-ból van tudomásunk, amely Szép Fülöp burgundi főherceg látogatásához kapcsolódott.⁶⁶ Mivel véletlen eseményről volt szó – Fülöp hajóját a szél Anglia partjára sodorta, s hajói javítása idejére az angol udvar vendégszeretetére szorult –, Fülöp szórakoztatása semmiképpen nem lehetett a két évig szervezett 1501-es ünnepegekhez fogható. A váratlan vendéget vadászatokkal, teniszcézzsel, lovagi tornával és bankettekkel szórakoztatták. Az ünnepi hangulat ezt követően még néhányszor visszatért, így például amikor Mária hercegnő és Szép Fülöp fia, Károly főherceg (a későbbi V. Károly császár és spanyol király) eljegyzéséről folytak a tárgyalások, az angol udvar 1501 utáni passzivitását s némileg hanyatló tekintélyét tornákkal és bankettekkel próbálták feléleszteni. Az 1507 karácsonyán az udvari mulatság központi témája Mária hercegnő Szt. Pál templombeli eljegyzése volt, s az előkészületekre Henrik udvaroncát, Thomas Wentworth-öt nevezte ki, akinek rövid idő állt rendelkezésre a fényes karácsonyi és újévi ünnepegsorozat megrendezésére. Az eseménynek pedig diplomáciai tétje is volt, hiszen VII. Henrik ekkoriban szorult ki az Itália felosztásán szorgoskodó európai hatalmak közül, hiába kereste Miksa császár támogatását számos ajándékkal és hitellel. Ferdinánd spanyol király Kasztíliai Isabella halálát követő francia házasságával elvesztette Anglia iránti érdeklődését, s Henriknek élete végén ismét Anglia elszigetelődése ellen kellett küzdenie. Lánya eljegyzése segíthetett volna, Henrik halála azonban megakadályozta a frigy létrejöttét. VIII. Henrik testvérét, Mária hercegnőt végül XII. Lajos francia királyhoz adta férjhez, így apja álma, az angol-németalföldi-spanyol-német-római birodalom egyesítése nem válhatott valóra.⁶⁷

Londoni évenkénti városi ünnepegek

A hűbéri rend és az udvari etikett szerint London polgármestere főpohárnokmesterként szolgált udvari bankettekben a király asztalánál. Erre a londoniak igen büszkék voltak, a királyi főpohárnoknak ez alkalomra rangjának megfelelő, 5-10 fős fegyveres kíséretet biztosítottak, s a város ezen privilégiumát tanácsi üléseken gyakran büszkén emlegették s írásban rögzítették.⁶⁸ A dicsőség mellett a főpohárnoki teendők szolgálai oldala azonban a polgármester, s ezzel városa alárendeltségét is nyomatékosította. Ahogyan a bankettek ülésrendje, s különböző asztaloknál felszolgált menüje is a hűbéri rendet tükrözte: az 1493-as westminsteri királyi banketten a királynak hatvan, a lovagoknak – így a londoni városvezetőknek is – azonban „mindössze” 24 fogást szolgáltak fel.⁶⁹

Nagy becsben tartotta London a királyoktól kapott ajándékait, hiszen azok tekintélyét növelték. Ezért a királyok által a városnak adományozott serlegek, kardok, jogarok és egyéb kegytárgyak a felvonulások során körülhordozásra kerültek, hiszen a város privilégiumait, az udvarral való jó viszonyát hangsúlyozták/szimbolizálták. Ugyanakkor a londoni városvezetés mindinkább önállósága és tekintélye növelésére törekedett, igyekezett az itáliai és németalföldi kereskedők révén beszívargott reneszánsz áramlatokat, az önálló városállamok példáját követni. A polgármester – míg korábban westminsteri beiktatására lovon érkezett – a 15. század végétől a királyhoz hasonlóan bárkán hajózott fel a Temzén, s udvartartása is mind több tisztviselővel, segéddel és szolgálával bővült. Mind nagyobb tekintélyét szolgálták az év-

⁶⁶ Kingsford 330.

⁶⁷ Streitberger 47.; Anglo 20.

⁶⁸ JCC. 9. fo. 25/h

⁶⁹ Kingsford 199.

ről évre rendszeresen, egyre nagyobb pompával megrendezett városi ceremóniák is.⁷⁰ A londoni nagykrónika 1502-re teszi az első polgármesteri bankett-vacsora megrendezését a városházán (a Guildhallban), melyet igazolni látszik az a tény, hogy a városháza nem kis költségen kibővített konyhája ekkorra készült el.⁷¹ Ugyancsak a 16. század elejétől a polgármester megnövekedett tekintélyét mintegy demonstrálandó felvette a főpolgármesteri címet.

A városi éves felvonulások elődjének a Corpus Christi ünnepségeket tartják, melyek a kevésbé költséges, s mégis igen népszerű ünnepségek közé tartoztak, egyben alkalmat biztosítottak a városi hierarchia kifejezésére is.

Corpus Christi felvonulások a városokban a 14. század közepétől terjedtek el, a pestisjárványok után, a városvezetés szervezte és ellenőrizte a rendezvényt. A zászlókat és kereszteket vivő menet érkezését a legtisztábbak, a gyerekek jelezték. Elcinte a gyerekek vitték a gyertyákat és a pap fölé tartott baldachint is, miközben angyalnak öltöztetett gyerekek énekelték. A menet lelke a baldachin alatt, a pap kezében levő oltáriszentség volt, ezért a menet közepét díszítették legékesebben, s ott vonultak a legtekintélyesebb résztvevők, társadalmi súlyukat tükrözve az oltáriszentséghez való közelségük. Mivel az oltáriszentséget világi kéz nem érintette, a kellő közelség biztosítása végett később a baldachint és a zászlókat a városi képviselők vitték. A menet ikonográfiáját a királyok később saját felvonulásaira átvették, mivel közérthető képekkel dolgozott, az átlagember számára könnyen befogadható képeket, ismert szimbólumokat használt. Míg a kontinens néhány városában az úrnapi körmenet a társadalom világi és egyházi megosztottságát is tükrözte, s kettős ceremónia alakult ki: az egyházi menet mellett a világiak külön vonultak, addig Angliában a Corpus Christi menet egységsítő és békítő funkciója erősebb volt, annak ellenére is, hogy évről évre számos vita, megosztottság, sőt zavargás járt vele. A felfordulás és az abból kinövő zavargás ugyanis minden felvonulás és szélesebb körű ünneplés természetes velejárójának tekinthető. A népi ünnepek, így a vízkeresztkor tartott csuklyajáték során az emberek arcukat befekettítették, hogy ne legyenek felismerhetők, ami a zűrzavart fokozta, s olykor rendbontáshoz vezetett.⁷²

A Corpus Christi felvonulásokból fejlődtek ki a június 24-i Szent Iván-éji ünnepségek. Szent Iván-éj a „nyitott házak”, azaz a városiak egyenlőségét és testvériségét jelképező közös italozása miatt a 15. század végére a legismertebb és legnépszerűbb ünneppé vált, ám a városvezetés attól tartva, hogy az indulatokat nem tudja kordában tartani, s az ünneplés elfajulhat, a 16. század közepétől (első feljegyzések szerint 1533-tól) az október 29-i, a főpolgármester beiktatásához kötődő főpolgármesteri ünneppel helyettesítette azt. A rivális – kevésbé méltóságteljes, s így a városvezetés hatalmát kevésbé kidomborító, ugyanakkor nagyobb felfordulással és a hatalmi rendre nagyobb potenciális veszéllyel járó Szent Iván-éji ünnepséget takarékosági szempontokra hivatkozva pedig 1539-ben eltörölték.

A város a 16. század elejétől fokozódó infláció miatt valóban törekedett a nagyobb takarékoságra, melyet az is mutat, hogy elrendelték a polgármester és a seriff választás és az azt követő beiktatási ünnepségek összevonását.⁷³ 1543-ban pedig a londoni küldöttek tanácsa a polgármesternek ünnep-, illetve hétköznapokon felszolgálható hús- és halételek számát is korlátozta: ünnepnapon hattéle hús, illetve hétféle halétel, hétköznapokon pedig ötféle hús-, illetve hattéle halétel illette meg.⁷⁴ A főpolgármesteri ünnepség és felvonulás térnyerésének elsődleges oka azonban mégis inkább a főpolgármester nagyobb tekintélyvágyában s a társadalom nagyobb fokú féken tartásában keresendő. A főpolgármesteri ünnepség nyomatékosította a főpolgármester hatalmát, és jobban szolgálta a városvezetés növekvő centralizációs

⁷⁰ Whittington, R.: Lord Mayor's show. 17. A források a 16. század elejétől említik a polgármester étkező-mesterét mint háztartásának a fegyvernökökön és jogarnokon, kamaráson, kikiáltón, vadászmeisteren és víziőrön kívül egy újabb tagját. Liber Albus. 44. Ed. H. T. Riley. London, 1861.

⁷¹ Kingsford 291.

⁷² Rubin. Corpus Christi. 249.; Welsford 13.

⁷³ JCC. 11. fo. 374

⁷⁴ Rep. 10 fo. 321

törekvéseit. Az első, 1533-as londoni főpolgármesteri ünnepség fő újdonsága és érdekessége a mozgó díszletekben rejtett. Korábban, a királyi bevonulások alkalmával ugyanis az uralkodót álló tablók fogadták, míg a főpolgármesteri ünnepségen – az ünnepség fényét emelendő – azok mozgó képekké változtak. A londoni polgári felvonuláson a 16. század végétől mind nagyobb számban megjelenő tablók/élőképek egyes történészek szerint a Szent Iván-éji ünnepségekre vezethetők vissza. A város gazdagodásával párhuzamosan mind több pénz jutott a díszletekre, s azok a céhek versengésének is teret biztosítottak, így 1503-ban a textilkereskedők már 38 font 13 shillinget költöttek a soraikból kikerülő polgármester dicsőségét szolgáló 13 tablóra.⁷⁵

A tablók gyakran utaltak a polgármester nevére, így John Welles fűszerkereskedő polgármestersége idején 1432-ben az élőképben kutak jelentek meg, Sir William Roche 1541-es polgármestersége idején pedig sziklák.⁷⁶ John Welles polgármestert és kísérőit egyébként három szűz – Könyörület, Kegyelem és Szánalom – fogadta borral, miközben a polgármestert narancstól, mandulától, citromtól és datolyától roskadozó fák vették körül szakmájára, a fűszerkereskedelemre utalva.⁷⁷

A polgármester és a városatyák a nemesi ruhaviseleteik és kiegészítőik – bíborvörös bársony, királyi prémes bársonykalap – révén is nagyobb tisztelethez jutottak, s ez még hangsúlyosabb volt akkor, amikor kísérőik csupán kevésbé színes szolgálóruhákat viseltek. 1485 augusztusában a londoni városkapuban VII. Henriket fogadó fegyveres kísérettel érkező polgármester és városatyák skarlátvörös palástot viseltek.⁷⁸ Amíg londoni felvonulásaikon a díszes, „királyi” öltözékekben vonultak, addig a királyi processziók során nem használhatták azokat, s szerényebb, társadalmi rangjuknak, a hierarchiának megfelelő öltözékben kellett megjeleníteniük. Így az 1494-es, Henrik Yorki herceggé ütését követő felvonuláson is a királyt és annak családtagjait, illetve főnemeseit és bírait követve, az urak és lovagok soraiban nekik is díszes palástok nélkül kellett felvonulniuk.⁷⁹ VIII. Henrik pedig törvényt is hozott a ruhaviselet korlátozásáról (sumptuary laws), bizonyos ruhaviseletek kizárólag az arisztokrácia privilégiumai lettek. E rendelet a városvezetők mind nagyobb önállósági s az udvar érdekeit sértő törekvéseit igyekezett ellensúlyozni.⁸⁰ Az ünnepségeket ugyanakkor London is megpróbálta felhasználni politikai céljaira. Így 1503. után a szabók kiváltságlevelének visszavonására irányuló kampány során felmerült, hogy a városvezetés ne vegyen részt az udvar által a német nagykövet számára rendezett fogadáson. Az ünnepek jelentősége azonban itt is világossá válik, végül ugyanis a városvezetés úgy döntött, hogy a távolmaradás több hátránnyal járna, mint előnnyel, így a nyomásgyakorlás ezen kétes formáját elvetve a meghívást elfogadták.⁸¹

Az arisztokratikusabb jellegű főpolgármesteri ünnepség első részében a város bárkákkal kísérte fel az új polgármestert és a két új seriffet a Temzén westminsteri beiktatásukra, majd visszaérkezésük után a céhek képviselői zászlókkal és dalnokokkal fogadták az új városvezetőt. Ezt követően a menet lassan a városházára, a Guildhallba vonult, ahol bankett következett. A bárkákon nem voltak tablók, csak díszlövészeket adtak le, és a királyi udvarból visszaérkező polgármestert a Temze partján egyetlen tabló várta.⁸² A főpolgármesteri felvonulás korabeli források szerint az antwerpeni városi felvonulásra emlékeztetett. Dürer leírása sze-

⁷⁵ Drapers WA. 1503/fo 77/h

⁷⁶ Fairholt 4.; Drapers WA. Rep. 7 fo. 649

⁷⁷ Lindenbaum 172.

⁷⁸ JCC. 8 fo. 85/h

⁷⁹ Cott. MS Jul. fo. 93

⁸⁰ Lásd Velich Andrea: VII. Henrik és a londoni lobbyk. Actas, 1994. 4. sz. 27–52.

⁸¹ Rep. 1. fo. 133/h

⁸² A tablók száma később nőtt, s témájuk mindinkább világi lett. Williams, S.: The Lord Mayor s Show in Tudor & Stuart Times. Guildhall Miscellany, 1959. Fairholt IX., 5.

rint az 1520-as antwerpeni felvonuláson bálnák, delfinok és hajók élőképei mellett Orfeus és Neptun diadala aratott nagy sikert. E témák Londonban is közkedveltek voltak.

Az éves felvonulást a városi polgárok, kézművesek, segédcek és céhlegények egyaránt nagyon várták, életükben az a mai majálisokhoz hasonló szerepet játszhatott. Az ünnepség azonban gyakran céljával ellentétes hatást fejtett ki. A tablók, felvonulások különböző embecek részére más-más jelentéssel, illetve következménnyel bírtak. Az egy háztartásban élő mestert és legényét a felvonulás például elváltasztotta, szétszakította egymástól. Miközben az ünnepnek részben a város összetartását kellett volna szolgálnia, az egyes céhek által az ünnepségekre készített élőképek egyéni, eredeti hangvételre törekedtek, önállóságukat hangsúlyozták, céljuk a versengés volt, így éppen a széthúzást, a hierarchia erősítését szolgálták. Lindenbaum megkérdőjelezi, hogy az ünnepségek a társadalmi integrációt szolgálták volna. Igaz, 1525-ben a Szent Iván-éji baráti italozás, a szomszédság erősítését már polgármesteri rendelettel kellett előírni, mely közvetett bizonyíték lehet a gazdasági, kereskedelmi fellendüléssel párhuzamosan a társadalmi szakadék növekedésére, a pénz mind meghatározóbb és elválasztóbb szerepére. A londoni hatóságok a nemkívánatos elemek, vándorok és koldusok beszívárgásának s zavarkeltésének elkerülésére már a 15. században többször megtiltották az álarcos játékokat, a törvényt 1512-ben ismét megerősítették. Az úgynevezett „bolondok ünnepe” is üldözték a rendbontás miatt, az azonban még sokáig nem halt ki.⁸³

Az ünnepség a londoni oligarchia érdekeit szolgálta, mind a feszültségek czúton történő levezetésével, mind a városvezetés társadalmi helyének évenkénti vizuális megerősítésével. Pythian-Adams szerint az ünnepségek összetartó ereje csak a reformációval és az osztályjelölés 16. századi erősödésével együtt tűnt el.⁸⁴ Ezt ma már a történészek többsége a nők, a kézművesek és az idegenek kirekesztettsége miatt kétségbe vonja. Lindenbaum ugyanakkor az ünnepségeket egyenesen a ritualizált erőszak megtestesítőinek tartja.⁸⁵ Nem szabad azonban elfeledkeznünk arról sem, hogy a 16. század elején az ünnepek békítő s összetartó szerepe döntő hatással bírhatott a Rózsák háborúja után új dinasztia és stabilitást építő Tudorok részére. A yorki bevonulás során összefonódó fehér és vörös rózsafa szimbóluma nemcsak az új Tudor uralkodó elfogadását szimbolizálta, hanem az a nép felé a rivális város megbékélését is közvetítette.

Miért költöttek a céhek a fokozott takarékosági szemlélet eluralkodása ellenére mind több pénzt az ünnepségekre? A textilkereskedők például 1521-ben ötször többet, mint 1477-ben? (Mindkét évben ők adták a polgármestert!) Egyrészt az infláció, másrészt a tekintélynövelés igénye magyarázza ezt. Lindenbaum e mind nagyobb kiadással járó ünnepeket olyan habituális cselekvésre vezeti vissza, melyet a kívánatos társadalmi rend megőrzése vezérelt, s melyben fontos szerepet játszott a kollektív emlékezet és a kontinuitás főként azért, mert alig beszélhetünk kereskedő nemzedékekről, harmadik generációról.⁸⁶ A kereskedőcsaládok a második generáció után ugyanis gyakran kihaltak, elvándoroltak, olykor vagygonuk, házasságuk, udvari pozíciójuk révén felemelkedtek a nemesség soraiba. Pierre Bourdieu a tekintélyt és dicsőséget szimbolikus tőkének nevezi, mert a mind jobban – láthatóan és láthatatlanul – összefonódó társadalmi szálak anyagi előnyre voltak válthatók.⁸⁷ Bár a városok mindinkább takarékosan gazdálkodtak s ügyeltek költségvetésükre, ám az ünnepségek kapcsán gyakran költségesebbé váltak, olykor adósságokba verték magukat. Ez is jelzi, hogy az ünnepséget jövedelmező befektetésnek tekintették.

Az ünnepségek azonban nemcsak hosszú távú befektetések voltak, hanem a városiakra nézve közvetlen anyagi haszonnal is jártak: többletmunkát s profitot eredményeztek. Az ud-

⁸³ Lindenbaum 169.; Welsford 27.

⁸⁴ Adams, Ch. Pythian: Ceremony & Citizens: The Communal Year at Coventry. 75.

⁸⁵ Lindenbaum 173-176.

⁸⁶ Lindenbaum 178.

⁸⁷ Bourdieu, P.: Outline of a Theory of Practice. Cambridge, 1977. 175.

vari ceremóniamesterek a királyi ruhatárból kapott kellékek mellett a londoni kereskedőktől szereztek be a szükséges kosztüümöket, kiegészítőket, az udvarral kapcsolatban álló szabókkal, ácsokkal, kovácsokkal és más kézművesekkel alkalmi – olykor állandó – munkaszerződést kötöttek. A mesterek a munkák előállításához kedvező feltételekkel bérelhettek műhelyeket, épületeket. A megrendeléseket időről időre ellenőrizték, a részletek ellenőrzésével az 1494-es udvartartási rendelet szerint a ceremóniamester helyettesét bízták meg. Egyedül a VII. Henrik koronázását követő lovagi tornára 358 font 23 shillingért vásároltak Londonban anyagot.⁸⁸ 1505. július 25-én pedig az udvart ékszerekkel ellátó londoni aranyművesnek, Bartholomeo Reednek 8 fontot fizettek ki néhány a richmondi lovagi tornára készített aranygyűrűért.⁸⁹ E néhány példából is látható, hogy az ünnepségek számos jól jövedelmező megrendelést hoztak a londoni kézműveseknek és kereskedőknek, s ez VIII. Henrik alatt a mind intenzívebb lovagi kultúrával, a reneszánsz udvari étellel csak fokozódott. 1510-ben egyedül a király ékszerészének, a londoni Amadas aranyműves mesternek 266 fontos megbízást adtak a mulatságokon viselendő szívek, rózsák, koszorúk aranyból való elkészítésére. Ezeket a csecsebecsüket a királyi palástra varrták. Az egyik ilyen hírcs udvari darab az a miniatűr pisztolyra emlékeztető síp, mely a VIII. Henrik Boleyn Anna részére készíttetett első szerelmi ajándékai közé tartozott. Egyetlen évben, 1513-ban az ékszerésznek és a hímzőnek 2400 fontot fizetett ki hasonló ünnepi arany és ezüst kellékekre amellet, hogy további 2000 fontot költöttek lószerszámokra és díszekre. Amadas 462 fontért készített el egyetlen sisakot a tornára. A király húgának, Tudor Máriának XII. Lajos francia királlyal kötött eljegyzésekor pedig további 1576 fontos királyi megrendelést kapott Amadas.⁹⁰

A városvezetés nemcsak a város tekintélyét kívánta emelni, hanem a polgárok közös ünneplése révén a társadalmi feszültségeknek is igyekezett szelepet biztosítani, mely egyidejűleg a Tudor dinasztia megszilárdítását is szolgálta. Ugyanakkor az infláció növekedésével a takarékosági szempontok is fokozatosan előtérbe kerültek. Ellentmondásnak tűnik ezért, hogy az ünnepségek költségvetései ennek ellenére fokozatosan, az inflációt is meghaladó mértékben nőttek, és a mind nagyobb csillogás reményében a városvezetők az átmeneti eladósodástól sem riadtak vissza. Persze nem felelőtlen vállalkozásokról van itt szó, hanem mind nagyobb közvetlen és közvetett haszonnal kecsegtető hosszú távú befektetésekről, melyek során London presztízse nemcsak Anglián belül, hanem a kontinensen is megnőtt. A centralizációs törekvésekből adódó ellentétet pedig a király és a városvezetés egyaránt igyekezett c térer félretenni, s az ünnepségekben rejlő gazdasági, társadalmi és presztízsheletőségeket messzemenőig kiaknázni.

⁸⁸ Streitberger 7-23.; PRO. E 404/79 nos. 108-109

⁸⁹ Anglo 40.

⁹⁰ Glanville 141.

VELICH, ANDREA

The role of festivities in the relations between Henry VII and London

The first Tudor king, Henry VII (1485-1509) held London in great esteem not only as the largest, and, in continental terms, the only, city of England, or as the economic and commercial centre of the realm, or because of its proximity to the royal palace in Westminster, but because the city was crucially important politically as well. During the Wars of the Roses London had played a decisive role in the lives of royal pretenders by cordially opening its gates or keeping them closed before them. The political decisions of the leadership of the city, consisting of 24 aldermen elected by the 24 boroughs, were primarily determined by current power relations and/or financial considerations. Since the interests of the municipal leaders, relying on commerce for their living, as well as those of the city, increasingly prosperous as a result of the flourishing textile trade since the end of the fifteenth century, required the keeping of the peace, London was looking forward with great expectations to the rule of Henry Tudor, who had defeated the „usurper” Richard — and his reception reflected these expectations in the summer of 1485. A year later, in 1486, several London boroughs had free wine distributed to celebrate the birth of Prince Arthur; and later, at his baptism, Sir William Fitzwilliams, the town clerk expressed his pleasure in the name of London over the speedy solution of the question of succession and the elimination of the danger of civil war by the early consolidation of the Tudor dynasty. Although later London's relations with the monarch would be changeable as the latter, parallelly with the consolidation of his power, introduced increasingly centralizing measures, nevertheless, the receptions, marches, processions, and festivities, which increased the reputation of the court, London, and the realm, strengthened the relationship between king and the city, served their common interests, and worked against growing economic and political divisions. These ceremonies were, therefore, important elements in the relationship between London and Henry VII.

Ceremonies, it is well-known, in addition to conveying messages from those in power, also determine the prestige of the city and/or the realm. It is crucial from both aspects that they should be smoothly performed, without problems, reflecting and reinforcing the existing social hierarchy.

At the same time, and apart from enhancing the honour of the city, the municipal leaders used the shared festivities of the „citizens” as safety valves for social tensions, and that was beneficial for the consolidation of the Tudor dynasty as well.